

eul_wid: beu-ab

Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος · Xenophanes of Colophon

Testimonies

Μαρτυρίαι

Period: Ἀρχαϊκή *Archaic*
Dialect: Ἰωνική *Ionic (frg)*
Domain: Φιλοσοφία *Philosophy*
Format: Συναγωγή *Collection*
Affiliation: Presocratic

- ² DIOGENES IX 21 Ξενοφάνους δὲ διήκουσε Παρμενίδης Πύρητος Ἐλεάτης. τοῦτον Θεόφραστος ἐν τῇ Ἐπιτομῇ [fr. 6a DOX. 482] Ἀναξιμάνδρου φησὶν ἀκοῦσαι. Vgl. 28 A 1.
- ³ HERACLIT. [22 B 40] πολυμαθὴν νόον ἔχειν οὐ διδάσκει· Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην αὐτίς τε Ξενοφάνεα καὶ Ἑκαταῖον.
- ⁴ CICERO Acad. II 118 Xenophanes paulo etiam antiquior unum esse omnia.
- ⁵ DIOG. VIII 56 [s. 31 A 1] Ἑρμιππος οὐ Παρμενίδου, Ξενοφάνους δὲ γεγονέναι ζηλωτὴν (Empedokles), ὧι καὶ συνδιατρίψαι καὶ μιμῆσασθαι τὴν ἐποποιίαν
- ⁶ [LUCIAN.] Macrob. 20 Ξ. ὁ Δεξίνου μὲν υἱός, Ἀρχελάου δὲ τοῦ φυσικοῦ μαθητὴς ἐβίωσεν ἔτη ἑν καὶ ἐνενήκοντα.
- ⁷ CENSOR. 15, 3 ;X. Colophonius maior annorum centum fuit.
- ⁸ CLEM. Strom. I 64 (II 40, 20 St.) τῆς δὲ Ἑλεατικῆς ἀγωγῆς Ξ. ὁ Κολοφώνιος κατάρχει, ὃν φησι Τίμαιος [fr. 92 FHG I 215] κατὰ Ἱέρωνα τὸν Σικελίας δυνάστην καὶ Ἐπίχαρμον τὸν ποιητὴν γεγονέναι, Ἀπολλόδωρος [F GrHist. 244 F 68c II 1039] δὲ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα [620—617] γενόμενον παρατετακέναι ἄχρι Δαρείου τε καὶ Κύρου χρόνων. Sext. adv. math. I 257: Ξ. Κολοφώνιος ἐγένετο περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα [vgl. B 8].
- ⁹ EUSEB. Chron. a) Ol. 56 [556—3] Ξ. Κολοφώνιος ἐγνωρίζετο. b) Ol. 59—61 [richtig Arm. 60,1 = 540] Ἰβυκὸς ὁ μελοποιὸς καὶ Φερεκύδης ὁ ἱστοριογράφος καὶ Φωκυλίδης καὶ Ξενοφάνης ὁ φυσικὸς <καὶ Θεέσις> ὁ τραγωιδῶν ποιητής.
- ¹¹ PLUT. Reg. aporphth. p. 175C πρὸς δὲ Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον εἰπόντα μόλις οἰκέτας δύο τρέφειν· ἄλλ' Ὅμηρος· εἶπεν, ὃν σὺ διασύρεις, πλείονας ἢ μυρίους τρέφει τεθνηκώς.
- ¹² ARIST. Rhet. B 23. 1399b 5 ἄλλος [sc. τόπος] ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾗ ταυτόν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταῦτά· οἷον Ξ. ἔλεγεν ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει μὴ εἶναι τοὺς θεοὺς ποτε.
- ¹³ ARIST. B 26. 1400b 5 οἷον Ξ. Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ καὶ θρηνῶσιν ἢ μή, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσιν, μὴ θρηνεῖν, εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. Plut. Amat. 18, 12. 763D Ξ. Αἰγυπτίοις ἐκέλευσε τὸν Ὅσιριν εἰ θνητὸν νομίζουσι μὴ τιμᾶν ὡς θνητόν, εἰ δὲ θεὸν ἡγοῦνται μὴ θρηνεῖν. de Is. et Os. 70. 379B εὖ μὲν οὖν Ξ. ὁ Κολοφώνιος ἡξίωσε τοὺς

Αἰγυπτίους, εἰ θεοὺς νομίζουσι, μὴ θρηνεῖν, εἰ δὲ θρηνοῦσι, θεοὺς μὴ νομίζειν [vgl. 22 B 127].
de superstit. 13 p. 171E Ξ. ὁ φυσικὸς τοὺς Αἰγυπτίους κοπτομένους ἐν ταῖς ἐορταῖς καὶ
θρηνοῦντας ὁρῶν ὑπέμνησεν οἰκείως· ‘οὔτοι’ φησὶν ‘εἰ μὲν θεοὶ εἰσι, μὴ θρηνεῖτε αὐτούς· εἰ δ’
ἄνθρωποι, μὴ θύετε αὐτοῖς’

- 14 ARIST. Rhet. A 15. 1377a 19 καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἀρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη
ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῇ, ἀλλ’ ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῇ πατάξαι ἢ πληγῇναι προκαλέσαιτο.
- 15 —Metaph. Γ 5. 1010a 4 διὸ εἰκότως μὲν λέγουσιν, οὐκ ἀληθῇ δὲ λέγουσιν· οὕτω γὰρ ἀρμόττει
μᾶλλον εἰπεῖν ἢ ὥσπερ Ἐπίχαρμος εἰς Ξενοφάνην.
- 16 PLUT. de vit. pud. 5 p. 530E. μὴ δυσωπηθῆις μηδὲ δέισις σκωπτόμενος, ἀλλ’—ὥσπερ Ξ. Λάσου
τοῦ Ἑρμιονέως μὴ βουλόμενον αὐτῷ συγκυβεῦν δειλὸν ἀποκαλοῦντος ὠμολόγει καὶ πάνυ
δειλὸς εἶναι πρὸς τὰ αἰσχρὰ καὶ ἄτολμος.
- 17 —de commun. notit. 46, 3 p. 1084F ὁ μὲν οὖν Ξ. διηγουμένου τινὸς ἐγχέλεις ἐωρακέναι ἐν
ὔδατι θερμῷ ζώσας ‘οὐκοῦν’ εἶπεν ‘ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐψήσομεν’.
- 18 DIOG. IX 22 καὶ αὐτὸς δὲ διὰ ποιημάτων φιλοσοφεῖ καθάπερ Ἡσίοδος τε καὶ Ξ. καὶ
Ἐμπεδοκλῆς.
- 19 —IX 18 (oben I 113, 18). II 46 (vgl. I 103, 10) ἀποθανόντι δὲ [scil. Ὀμήρῳ ἐφιλονίκη] Ξ. ὁ
Κολοφώνιος καὶ Κέρκωψ Ἡσιόδῳ ζῶντι, τελευτήσαντι δὲ ὁ προειρημένος Ξ.
- 20 STRABO XIV p. 643 Ξ. ὁ φυσικὸς ὁ τοὺς Σίλλους ποιήσας διὰ ποιημάτων.
- 21 APUL. Florida c. 20 canit enim Empedocles carmina, Plato dialogos, Socrates hymnos,
Epicharmus comoedias, Xenophon historias, Xenophanes [?] satiras.
- 22 PROCL. Zu Hesiod. Opp. 284 Ξ. διὰ δὴ τίνα πρὸς τοὺς κατ’ αὐτὸν φιλοσόφους καὶ ποιητὰς
μικροψυχίαν Σίλλους ἀτόπους ἐκθεῖναι λέγεται κατὰ πάντων φιλοσόφων καὶ ποιητῶν.
- 23 SCHOL. ABT Zu B 212 ἤδη δὲ οὐ Ξενοφάνει, ἀλλ’ Ὀμήρῳ πρώτῳ Σίλλοι πεποίηται, ἐν οἷς
αὐτὸς τε τὸν Θεοσίτην σιλλαίνει καὶ ὁ Θεοσίτης τοὺς ἀρίστους.
- 24 ARIUS DID. bei Stob. Ecl. II 1, 18 (p. 6, 14 W.) Ξενοφάνους πρώτου λόγος ἦλθεν εἰς τοὺς
Ἕλληνας ἄξιος γραφῆς ἅμα παιδιᾷ τάς τε τῶν ἄλλων τόλμας ἐπιπλήττοντος καὶ τὴν αὐτοῦ
παριστάντος εὐλάβειαν, ὥς ἄρα θεὸς μὲν οἶδε τὴν ἀλήθειαν, ‘δόκος .. τέτυκται’ (B 34, 4).
- 25 CICERO Acad. prior. II 23, 74 Parmenides, X., minus bonis quamquam versibus, sed tamen illi
versibus increpant eorum adrogantiam quasi irati, qui cum sciri nihil possit, audeant se scire
dicere.
- 26 PHILO de provid. II 39 non ita tamen X. aut Parmenides aut Empedocles sive alii quicumque
theologi a poesi capti sunt divini viri [sc. deos mendaces finxerunt], sed potius theoriam
naturae gaudio amplexi et vitam omnem ad pietatem laudemque deorum dedicantes optimi
quidem viri comperti sunt, poetae tamen non felices: quos oportebat divinitus spiritum sortiri
gratiamque de caelo metrum carmen rhythmumque caelestem ac divinum, ut poemata vera
relinquerent velut prototypum libri perfectum et pulcrum cunctis exemplar. Ebend. 42 at
quare Empedocles, Parmenides, X. aemulatorque istorum chorus non sortiti sunt spiritum
Musarum, cum theologiam exercuerunt?
- 27 ATHEN. XIV 632 C D ὅτι δὲ πρὸς τὴν μουσικὴν οἰκειότατα διέκειντο οἱ ἀρχαῖοι, δῆλον καὶ ἐξ
Ὀμήρου· ὃς διὰ τὸ μεμελοποιηκέναι πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ποίησιν ἀφροντιστὶ [τοὺς] πολλοὺς
ἀκεφάλους ποιεῖ στίχους καὶ λαγαρούς, ἔτι δὲ μειούρους. Ξ. δὲ καὶ Σόλων καὶ Θέογνις καὶ
Φωκυλίδης, ἔτι δὲ Περίανδρος ὁ Κορίνθιος ἐλεγειοποιὸς καὶ τῶν λοιπῶν οἱ μὴ προσάγοντες

πρὸς τὰ ποιήματα μελωιδίαν ἐκπονοῦσι τοὺς στίχους τοῖς ἀριθμοῖς καὶ τῇ τάξει τῶν μέτρων καὶ σκοποῦσιν ὅπως αὐτῶν μηδεὶς <μήτε> ἀκέφαλος ἔσται μήτε λαγαρὸς μήτε μείουρος.

28, 977a (1st) [ARIST.] de Melisso Xenophane Gorgia cc. 3. 4. c. 3 (1) Ἀδύνατόν φησιν εἶναι, εἴ τι ἔστι, γενέσθαι, τοῦτο λέγων ἐπὶ τοῦ θεοῦ· ἀνάγκη γὰρ ἦτοι ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γενέσθαι τὸ γενόμενον· δυνατὸν δὲ οὐδέτερον· οὔτε γὰρ ὅμοιον ὑφ' ὁμοίου προσήκειν τεκνωθῆναι μᾶλλον ἢ τεκνώσαι (ταῦτά γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις καὶ ὁμοίως ὑπάρχειν πρὸς ἄλληλα) οὔτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου τάνομοιον γενέσθαι. (2) εἰ γὰρ γίγνοιτο ἐξ ἀσθενεστέρου τὸ ἰσχυρότερον ἢ ἐξ ἐλάττονος τὸ μείζον ἢ ἐκ χείρονος τὸ κρείττον, ἢ τοῦναντίον τὰ χεῖρω ἐκ τῶν κρείττωνων, τὸ ὄν ἐξ οὐκ ὄντος ἂν γενέσθαι· ὅπερ ἀδύνατον· αἰδίων μὲν οὖν διὰ ταῦτα εἶναι τὸν θεόν. (3) εἰ δ' ἔστιν ὁ θεὸς ἀπάντων κράτιστον, ἓνα φησὶν αὐτὸν προσήκειν εἶναι. εἰ γὰρ δύο ἢ πλείους εἶεν, οὐκ ἂν ἔτι κράτιστον καὶ βέλτιστον αὐτὸν εἶναι πάντων. ἕκαστος γὰρ ὧν θεὸς τῶν πολλῶν ὁμοίως ἂν τοιοῦτος εἴη. τοῦτο γὰρ θεὸν καὶ θεοῦ δύναμιν εἶναι, κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι, καὶ πάντων κράτιστον εἶναι. ὥστε καθὼ μὴ κρείττων, κατὰ τοσοῦτον οὐκ εἶναι θεόν. (4) πλείονων οὖν ὄντων, εἰ μὲν εἶεν τὰ μὲν ἀλλήλων κρείττους τὰ δὲ ἥττους, οὐκ ἂν εἶναι θεοῦ· πεφυκέναι γὰρ τὸ θεῖον μὴ κρατεῖσθαι. (5) ἴσων δὲ ὄντων, οὐκ ἂν ἔχειν θεοῦ φύσιν, ὃν δεῖν εἶναι κράτιστον· τὸ δὲ ἴσον οὔτε βέλτιον οὔτε χείρον εἶναι τοῦ ἴσου. ὥστ' εἴπερ εἴη τε καὶ τοιοῦτον εἴη θεός, ἓνα μόνον εἶναι τὸν θεόν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πάντα δύνασθαι ἂν ἂ βούλοιτο [οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι] πλειόνων ὄντων· ἓνα ἄρα εἶναι μόνον. (6) ἓνα δ' ὄντα ὅμοιον εἶναι πάντη, ὁρῶντα καὶ ἀκούοντα τάς τε ἄλλας αἰσθήσεις ἔχοντα πάντη· εἰ γὰρ μή, κρατεῖν ἂν καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων τὰ μέρη θεοῦ [ὄντα], ὅπερ ἀδύνατον.

28, 977b (7) πάντη δ' ὅμοιον ὄντα σφαιροειδῆ εἶναι· οὐ γὰρ τῇ μὲν τῇ δ' οὐ τοιοῦτον εἶναι, ἀλλὰ πάντη. (8) αἰδίων δὲ ὄντα καὶ ἓνα καὶ <ὅμοιον καὶ> σφαιροειδῆ οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπεράνθαι. ἄπειρον μὲν <γὰρ> τὸ μὴ ὄν εἶναι· τοῦτο γὰρ οὔτε μέσον οὔτε ἀρχὴν καὶ τέλος οὔτ' ἄλλο οὐδὲν μέρος ἔχειν, τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸ ἄπειρον· οἷον δὲ τὸ μὴ ὄν, οὐκ ἂν εἶναι τὸ ὄν· περαίνειν δὲ πρὸς ἄλληλα, εἰ πλείω εἴη. τὸ δὲ ἓν οὔτε τῷ οὐκ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς ὁμοιωσθαι· ἓν γὰρ <ὄν> οὐκ ἔχειν, πρὸς ὅτι περᾶνεῖ. (9) τὸ δὲ τοιοῦτον ἓν, ὃν τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι οὔτε ἀκίνητον εἶναι· ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν· οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον οὔτ' ἐκεῖνο εἰς ἄλλο ἐλθεῖν. κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω ὄντα ἐνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον δεῖν κινεῖσθαι. εἰς μὲν οὖν τὸ μὴ ὄν οὐδὲν ἂν κινηθῆναι. (10) τὸ γὰρ μὴ ὄν οὐδαμῇ εἶναι, εἰ δὲ εἰς ἄλληλα μεταβάλλοι, πλείω ἂν τὸ ἓν εἶναι ἐνός. διὰ ταῦτα δὲ κινεῖσθαι μὲν ἂν τὰ δύο ἢ πλείω ἐνός, ἡρεμεῖν δὲ καὶ ἀκίνητον εἶναι τὸ οὐδέν. (11) τὸ δὲ ἓν οὔτε ἀτρεμεῖν οὔτε κινεῖσθαι· οὔτε γὰρ τῷ μὴ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς ὅμοιον εἶναι· κατὰ πάντα δὲ οὕτως ἔχοντα τὸν θεόν, αἰδίων τε καὶ ἓνα, ὁμοίον τε καὶ σφαιροειδῆ ὄντα, οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον οὔτε ἡρεμοῦντα οὔτε κινητὸν εἶναι. c. 4 (1) Πρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει τὸ γινόμενον καὶ οὗτος ἐξ ὄντος γίγνεσθαι, ὥσπερ ὁ Μέλισσος [30 A 5]. καίτοι τί κωλύει μήτ' ἐξ ὁμοίου <μήτ' ἐξ ἀνομοίου> τὸ γινόμενον γίγνεσθαι, ἀλλ' ἐκ μὴ ὄντος; ἔτι οὐδὲν μᾶλλον ὁ θεὸς ἀγέννητος ἢ καὶ τᾶλλα πάντα, εἴπερ ἅπαντα ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γέγονεν (ὅπερ ἀδύνατον). ὥστε ἢ οὐδέν ἐστι παρὰ τὸν θεὸν ἢ καὶ τὰ ἄλλα αἰδία πάντα. (2) ἔτι κράτιστον τὸν θεὸν λαμβάνει, τοῦτο δυνατώτατον καὶ βέλτιστον λέγων· οὐ δοκεῖ δὲ τοῦτο κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ πολλὰ κρείττους εἶναι ἀλλήλων οἱ θεοί. οὐκ οὖν ἐκ τοῦ δοκοῦντος εἴληφε ταύτην κατὰ τοῦ θεοῦ τὴν ὁμολογίαν. (3) τό τε κράτιστον εἶναι τὸν θεὸν οὐχ οὕτως ὑπολαμβάνειν λέγεται, ὥς πρὸς ἄλλο τι τοιαύτη ἢ τοῦ θεοῦ φύσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ διάθεσιν, ἐπεὶ τοί γε πρὸς ἕτερον οὐδὲν ἂν κωλύοι μὴ τῇ αὐτοῦ ἐπιεικεῖα καὶ ῥώμῃ ὑπερέχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀσθένειαν. θέλοι δ' ἂν οὐδεὶς οὕτω τὸν θεὸν φάναι κράτιστον εἶναι, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔχει ὥς οἷόν τε ἄριστα, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει

καὶ εὖ καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῶν· τᾶλλα γὰρ ἴσως ἔχοντι κάκεῖνο ἂν συμβαίνοι. (4) οὕτω δὲ διακεῖσθαι καὶ πλείους αὐτοὺς ὄντας οὐδὲν ἂν κωλύοι, ἅπαντας ὡς

28, 978a

οἷόν τε ἄριστα διακειμένους, καὶ κρατίστους τῶν ἄλλων, οὐχ αὐτῶν ὄντας. (5) ἔστι δ', ὡς ἔοικε, καὶ ἄλλα. κράτιστον γὰρ εἶναι τὸν θεόν φησι, τοῦτο δὲ τινῶν εἶναι ἀνάγκη· ἓνα τ' ὄντα πάντη ὁρᾶν καὶ ἀκούειν οὐδὲν προσήκει· οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ καὶ τῇδ' ὁρᾷ, χεῖρον ὁρᾷ ταύτη, ἀλλ' οὐχ ὁρᾷ. ἀλλ' ἴσως τοῦτο βούλεται τὸ πάντη αἰσθάνεσθαι, ὅτι οὕτως ἂν βέλτιστα ἔχοι, ὅμοιος ὦν πάντη. (6) ἔτι τοιοῦτος ὦν διὰ τί σφαιροειδὴς ἂν εἴη, ἀλλ' οὐχ [ὅτι] ἐτέραν τινὰ μᾶλλον ἔχων ἰδέαν, ὅτι πάντη ἀκούει καὶ πάντη κρατεῖ; ὥσπερ γὰρ ὅταν λέγωμεν τὸ ψιμύθιον ὅτι πάντη ἐστὶ λευκόν, οὐδὲν ἄλλο σημαίνομεν ἢ ὅτι ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς μέρεσιν ἐγκέχρωσται ἢ λευκότης· τί δὴ κωλύει οὕτως κάκεῖ τὸ πάντη ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ κρατεῖν λέγεσθαι, ὅτι ἅπαν ὃ ἂν τις αὐτοῦ λαμβάνῃ μέρος, τοῦτ' ἔσται πεπονθός; ὥσπερ δὲ οὐδὲ τὸ ψιμύθιον, οὐδὲ τὸν θεὸν ἀνάγκη εἶναι διὰ τοῦτο σφαιροειδῆ. (7) ἔτι μήτε ἄπειρον <εἶναι> μήτε πεπεράνθαι σῶμά γε ὄντα καὶ ἔχοντα μέγεθος πῶς οἷόν τε, εἴπερ τοῦτ' ἐστὶν ἄπειρον ὃ ἂν μὴ ἔχῃ πέρας δεκτικὸν ὄν πέρατος, πέρας δ' ἐν μεγέθει καὶ πλήθει ἐγγίγνεται καὶ ἐν ἅπαντι τῷ ποσῶι, ὥστε εἰ μὴ ἔχει πέρας μέγεθος ὃν ἄπειρόν ἐστιν; (8) ἔτι δὲ σφαιροειδῆ ὄντα ἀνάγκη πέρας ἔχειν· ἔσχατα γὰρ ἔχει, εἴπερ μέσον ἔχει αὐτοῦ, οὗ πλείστον ἀπέχει. μέσον δὲ ἔχει σφαιροειδὴς ὦν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ σφαιροειδὲς ὃ ἐκ τοῦ μέσου ὁμοίως πρὸς τὰ ἔσχατα. (9) σῶμα δ' ἔσχατα ἢ πέρατα ἔχειν, οὐδὲν διαφέρει. *** εἰ γὰρ καὶ τὸ μὴ ὄν ἄπειρόν ἐστι, τί οὐκ ἂν καὶ τὸ ὄν ἄπειρον; τί γὰρ κωλύει ἓνια ταῦτ' ἂν λεχθῆναι κατὰ τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος; τό τε γὰρ ὄν οὐκ ὄν οὐδεὶς νῦν αἰσθάνεται, καὶ ὄν δὲ τις οὐκ ἂν αἰσθάνοιτο ἢ νῦν· ἄμφω δὲ λεκτὰ καὶ διανοητά *** οὐ λευκόν τε τὸ μὴ ὄν· ἢ οὖν διὰ τοῦτο τὰ ὄντα πάντα λευκά, ὅπως μὴ τι ταῦτο κατὰ τοῦ ὄντος σημειώμεν καὶ μὴ ὄντος, ἢ οὐδέν, οἶμαι, κωλύει καὶ τῶν ὄντων τι μὴ εἶναι λευκόν· οὕτω δὲ καὶ μᾶλλον ἂν ἀπόφασιν δέξαιτο [τὸ ἄπειρον], εἰ κατὰ τὸ πάσαι λεχθέν τι [μᾶλλον] παρὰ τὸ μὴ ἔχειν <πέρας> ἐστὶν ἄπειρον· ὥστε καὶ τὸ ὄν ἢ ἄπειρον ἢ πέρας ἔχον ἐστίν. (10) ἴσως δὲ ἄτοπον καὶ τὸ προσάπτειν τῷ μὴ ὄντι ἀπειρίαν· οὐ γὰρ πᾶν, εἰ μὴ ἔχει πέρας, ἄπειρον λέγομεν, ὥσπερ οὐδ' ἄνισον οὐκ ἂν φαῖμεν εἶναι τὸ μὴ ἴσον. (11) ἔ <τι> τί οὐκ ἂν ἔχοι ὁ θεὸς πέρας εἰς ὦν, ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν; εἰ δὲ ἐν μόνον ἐστὶν ὁ θεός, <ἐν> ἂν εἴη

28, 978b

μόνον καὶ τὰ τοῦ θεοῦ μέρη. (12) ἔτι καὶ τοῦτ' ἄτοπον, εἰ τοῖς πολλοῖς συμβέβηκεν πεπεράνθαι πρὸς ἄλληλα, διὰ τοῦτο τὸ ἐν μὴ ἔχειν πέρας. πολλὰ γὰρ τοῖς πολλοῖς καὶ τῷ ἐνὶ ὑπάρχει ταυτά, ἐπεὶ καὶ τὸ εἶναι κοινὸν αὐτοῖς ἐστίν. ἄτοπον οὖν ἴσως ἂν εἴη, εἰ διὰ τοῦτο μὴ φαῖμεν εἶναι τὸν θεόν, εἰ τὰ πολλὰ ἔστιν, ὅπως μὴ ὅμοιον ἔσται αὐτοῖς ταύτη. (13) ἔτι τί κωλύει πεπεράνθαι καὶ ἔχειν πέρατα ἐν ὄντα τὸν θεόν; ὡς καὶ ὁ Παρμενίδης [B 8, 43] λέγει ἐν ὄν εἶναι αὐτὸν 'πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκωι, μεσσόθεν ἰσοπαλές'. τὸ γὰρ πέρας τινὸς μὲν ἀνάγκη εἶναι, οὐ μέντοι πρὸς τί γε, οὐδὲ ἀνάγκη τὸ ἔχον πέρας πρὸς τι ἔχειν πέρας, ὡς πεπερασμένον πρὸς τὸ [μὴ] ἐφεξῆς ἄπειρον, ἀλλ' ἔστι τὸ πεπεράνθαι ἔσχατα ἔχειν, ἔσχατα δ' ἔχον οὐκ ἀνάγκη πρὸς τι ἔχειν. (14) ἐνίοις μὲν οὖν συμβαίνοι γ' ἂν καὶ πεπεράνθαι <καὶ> πρὸς τι συνάπτειν, τοῖς δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέντοι πρὸς τι πεπεράνθαι. (15) πάλιν περὶ τοῦ ἀκίνητον εἶναι τὸ ὄν καὶ τὸ <μὴ> ὄν <λεκτέον ὅτι τὸ ὑπολαμβάνειν ἀκίνητον εἶναι τὸ μὴ ἂν> , ὅτι καὶ τὸ ὄν κινεῖται, ἴσως ὁμοίως τοῖς ἔμπροσθεν ἄτοπον. καὶ ἔτι ἄρα γε οὐ ταῦτο ἂν τις ὑπολάβοι τὸ μὴ κινεῖσθαι καὶ τὸ ἀκίνητον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόφασιν τοῦ κινεῖσθαι, ὥσπερ τὸ μὴ ἴσον, ὅπερ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος εἰπεῖν ἀληθές, τὸ δὲ ἀκίνητον τῷ ἔχειν πῶς ἥδη λέγεσθαι, ὥσπερ τὸ ἄνισον, καὶ ἐπὶ τῷ ἐναντίω τοῦ κινεῖσθαι, τῷ ἡρεμεῖν, ὡς καὶ σχεδὸν αἱ ἀπὸ τοῦ α ἀποφάσεις ἐπὶ ἐναντίοις λέγονται; τὰ μὲν οὖν μὴ κινεῖσθαι ἀληθές ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος, τὸ δὲ ἡρεμεῖν οὐχ ὑπάρχει τῷ μὴ ὄντι. ὁμοίως δὲ οὐδὲ <τὸ> ἀκίνητον εἶναι σημαίνει ταῦτόν. ἀλλ' οὗτος ἐπὶ τῷ ἡρεμεῖν αὐτῷ χρῆται, καὶ φησὶ τὸ μὴ ὄν ἡρεμεῖν, ὅτι οὐκ ἔχει μετάβασιν.

(16) ὅπερ τε καὶ ἐν τοῖς ἄνω εἵπομεν, ἄτοπον ἴσως, εἴ τι τῷ μὴ ὄντι προσάπτομεν, τοῦτο μὴ ἀληθὲς εἶναι κατὰ τοῦ ὄντος εἰπεῖν, ἄλλως τε καὶ ἀποφασίς ἢ τὸ λεχθέν, οἷον καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι μηδὲ μεταβαίνειν ἐστί. πολλὰ γὰρ ἄν, καθάπερ καὶ ἐλέχθη, ἀφαιροῖτο τῶν ὄντων κατηγορεῖν. οὐδὲ γὰρ ἂν πολλὰ ἀληθὲς εἰπεῖν εἴη μὴ ἔν, εἴπερ καὶ τὸ μὴ ὄν ἐστί μὴ ἔν. (17) ἔτι ἐπ' ἐνίων τάναντία ξυμβαίνειν δοκεῖ κατὰ τὰς αὐτὰς ἀποφάσεις· οἷον ἀνάγκη ἢ ἴσον ἢ ἄνισον, ἂν τι πλῆθος ἢ μέγεθος ἢ, καὶ ἄρτιον ἢ περιττόν, ἂν ἀριθμὸς ἢ· ὁμοίως δ' ἴσως καὶ τὸ <ὄν ἢ> ἡρεμεῖν ἢ κινεῖσθαι ἀνάγκη, ἂν σῶμα ἢ· (18) ἔτι εἰ καὶ διὰ τοῦτο μὴ κινεῖται ὁ θεός τε καὶ τὸ ἔν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται τῷ

28, 979a

εἰς ἄλληλα ἰέναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι εἰς ἄλλο; οὐδα <μοῦ γὰρ λέγει> ὅτι <ἐν ἐστί> μόνον, ἀλλ' ὅτι εἷς μόνος θεός. (19) εἰ δὲ καὶ οὕτως, τί κωλύει εἰς ἄλληλα κινουμένων τῶν μερῶν τοῦ <θεοῦ> κύκλωι φέ <ρεσθαι τὸν> θεόν; οὐ γὰρ δὴ τὸ τοιοῦτον ἔν, ὥσπερ ὁ Ζήνων, πολλὰ εἶναι φήσιν. αὐτὸς γὰρ σῶμα λέγει εἶναι τὸν θεόν, εἴτε τόδε τὸ πᾶν εἴτε ὅ τι δήποτε αὐτὸ λέγων· ἀσώματος γὰρ ὦν πῶς ἂν σφαιροειδὴς εἴη; (20) ἔτι μόνως γ' ἂν οὕτως οὔτ' ἂν κινοῖτο οὔτ' ἂν ἡρεμοῖ μηδαμοῦ γε ὦν; ἐπεὶ δὲ σῶμά ἐστι, τί ἂν αὐτὸ κωλύοι κινεῖσθαι, ὡς ἐλέχθη;

29

PLATO Sophist. p. 242 C D μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεται μοι διηγεῖσθαι παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν, ὁ μὲν ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἅττα πηι, τοτὲ δὲ καὶ φίλα γιγνόμενα γάμους τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς τῶν ἐκγόνων παρέχεται· δύο δὲ ἕτερος εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, συνοικίζει τε αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι [vgl. 60 A 4?]: τὸ δὲ παρ' ἡμῶν Ἑλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον [vgl. 1 B 6. Phileb. p. 16 C D], ὡς ἐνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων, οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. PHILOP. Phys. 125, 27 Vitell. ὁ Πορφύριος φησὶ τὸν Ξενοφάνη τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν δοξάζει ἀρχάς, τὴν γῆν λέγω καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ χρῆσιν αὐτοῦ παρατίθεται τοῦτο δηλοῦσαν 'γῆ καὶ ὕδωρ πάν τ' ἔσθ' ὅσα φύον τ' ἡδὲ γίνονται' [B 29]· ταύτης δὲ τῆς δόξης δοκεῖ καὶ Ὅμηρος εἶναι ἐν οἷς φησιν 'ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοιθε' [H 99].

30

ARISTOT. Metaph. A 5. 986b 18 Παρμενίδης μὲν γὰρ ἔοικε τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἐνὸς ἅπτεσθαι, Μέλισσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην· διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον, ὁ δ' ἄπειρόν φησιν εἶναι αὐτό· Ξ. δὲ πρῶτος τούτων ἐνίσας (ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου λέγεται γενέσθαι μαθητής) οὐδὲν διεσαφηνίσεν, οὐδὲ τῆς φύσεως τούτων οὐδετέρας ἔοικε θιγεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀποβλέψας τὸ ἐν εἶναι φησὶ τὸν θεόν [vgl. B 23]· οὗτοι μὲν οὖν, καθάπερ εἵπομεν, ἀφετέοι πρὸς τὴν νῦν παροῦσαν ζητήσιν, οἱ μὲν δύο καὶ ἀμπαν ὡς ὄντες μικρὸν ἀγροικότεροι, Ξ. καὶ Μέλισσος.

31

SIMPL. Phys. 22, 22ff. (1) ἀνάγκη τοίνυν τὴν ἀρχὴν ἢ μίαν εἶναι ἢ οὐ μίαν, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν πλείους, καὶ εἰ μίαν, ἥτοι ἀκίνητον ἢ κινουμένην, καὶ εἰ ἀκίνητον, ἥτοι ἄπειρον ὡς Μέλισσος ὁ Σάμιος δοκεῖ λέγειν, ἢ πεπερασμένην ὡς Παρμενίδης Πύρητος Ἑλεάτης, οὐ περὶ φυσικοῦ στοιχείου λέγοντες οὗτοι, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὄντος ὄντος. (2) μίαν δὲ τὴν ἀρχὴν ἥτοι ἐν τὸ ὄν καὶ πᾶν (καὶ οὔτε πεπερασμένον οὔτε ἄπειρον οὔτε κινούμενον οὔτε ἡρεμοῦν) Ξενοφάνη τὸν Κολοφώνιον τὸν Παρμενίδου διδάσκαλον ὑποτίθεσθαι φησιν ὁ Θεόφραστος [Phys. Op. fr. 5 D. 480] ὁμολογῶν ἐτέρας εἶναι μᾶλλον ἢ τῆς περὶ φύσεως ἱστορίας τὴν μνήμην τῆς τούτου δόξης. (3) τὸ γὰρ ἐν τοῦτο καὶ πᾶν τὸν θεὸν ἔλεγεν ὁ Ξ., ὃν ἓνα μὲν δείκνυσιν ἐκ τοῦ πάντων κράτιστον εἶναι· πλειόνων γάρ, φησὶν, ὄντων ὁμοίως ὑπάρχειν ἀνάγκη πᾶσι τὸ κρατεῖν· τὸ δὲ πάντων κράτιστον καὶ ἄριστον θεός. (4) ἀγέννητον δὲ ἐδείκνυεν ἐκ τοῦ δεῖν τὸ γινόμενον ἢ ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γίνεσθαι. ἀλλὰ τὸ μὲν ὁμοιον ἀπαθὲς φησιν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον γεννᾶν ἢ γεννᾶσθαι προσήκει τὸ ὁμοιον ἐκ τοῦ ὁμοίου· εἰ δὲ ἐξ ἀνομοίου γίνοιτο, ἔσται τὸ ὄν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. καὶ οὕτως ἀγέννητον καὶ αἰδῖον ἐδείκνυ. (5) οὔτε δὲ ἄπειρον οὔτε

πεπερασμένον εἶναι, διότι ἄπειρον μὲν τὸ μὴ ὄν ὡς οὔτε ἀρχὴν ἔχον οὔτε μέσον οὔτε τέλος, περαίνειν δὲ πρὸς ἄλληλα τὰ πλείω. (6) παραπλησίως δὲ καὶ τὴν κίνησιν ἀφαιρεῖ καὶ τὴν ἡρεμίαν. ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν· οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον οὔτε αὐτὸ πρὸς ἄλλο ἐλθεῖν· κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω τοῦ ἐνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον μεταβάλλειν. (7) ὥστε καὶ ὅταν ἐν ταύτῳ μένιν λέγει καὶ μὴ κινεῖσθαι, ‘ἀεὶ δ’ .. ἄλλῃ’ [B 26], οὐ κατὰ τὴν ἡρεμίαν τὴν ἀντικειμένην τῇ κινήσει μένιν αὐτὸ φησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπὸ κινήσεως καὶ ἡρεμίας ἐξηρημένην μονήν. (8) Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ὡς ἄπειρον καὶ ἀκίνητον λέγοντος αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ Περὶ θεῶν ἀπομνημονεύει, Ἀλέξανδρος δὲ ὡς πεπερασμένον αὐτὸ καὶ σφαιροειδές. (9) ἀλλ’ ὅτι μὲν οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον αὐτὸ δείκνυσιν, ἐκ τῶν προειρημένων δῆλον· πεπερασμένον δὲ καὶ σφαιροειδές αὐτὸ διὰ τὸ πανταχόθεν ὅμοιον λέγειν. καὶ πάντα νοεῖν δὲ φησιν αὐτὸ λέγων ‘ἀλ λ’ .. κραδαίνει’ [B 25].

32 [PLUT.] Strom. 4 [Eus. P. E. I 8, 4. D. 580] Ξ. δὲ ὁ Κολοφώνιος ἰδίαν τινὰ ὁδὸν πεπορευμένος καὶ παρηλλαχυῖαν πάντας τοὺς προειρημένους [Thales, Anaximander, Anaximenes] οὔτε γένεσιν οὔτε φθορὰν ἀπολείπει, ἀλλ’ εἶναι λέγει τὸ πᾶν αἰεὶ ὅμοιον· εἰ γὰρ γίγνοιτο τοῦτο, φησὶν, ἀναγκαῖον πρὸ τούτου μὴ εἶναι λέγει τὸ μὴ ὄν δὲ οὐκ ἂν γένοιτο οὐδ’ ἂν τὸ μὴ ὄν ποιῆσαι τι οὔτε ὑπὸ τοῦ μὴ ὄντος γένοιτ’ ἄν τι. ἀποφαίνεται δὲ καὶ τὰς αἰσθήσεις ψευδεῖς καὶ καθόλου σὺν αὐταῖς καὶ αὐτὸν τὸν λόγον διαβάλλει. ἀποφαίνεται δὲ καὶ τῷ χρόνῳ καταφερομένην συνεχῶς καὶ κατ’ ὀλίγον τὴν γῆν εἰς τὴν θάλασσαν χωρεῖν. φησὶ δὲ καὶ τὸν ἥλιον ἐκ μικρῶν καὶ πλειόνων πυριδίων ἀθροίζεσθαι. ἀποφαίνεται δὲ καὶ περὶ θεῶν ὡς οὐδεμιᾶς ἡγεμονίας ἐν αὐτοῖς οὔσης· οὐ γὰρ ὅσιον δεσπόζεσθαί τινα τῶν θεῶν ἐπιδεισθαί τε μηδενὸς αὐτῶν μηδένα μὴδ’ ὅλως ἀκούειν δὲ καὶ ὁρᾶν καθόλου καὶ μὴ κατὰ μέρος. ἀποφαίνεται δὲ καὶ τὴν γῆν ἄπειρον εἶναι καὶ μὴ κατὰ πᾶν μέρος περιέχεσθαι ὑπὸ ἀέρος· γίνεσθαι δὲ ἅπαντα ἐκ γῆς· τὸν δὲ ἥλιόν φησι καὶ τὰ ἄστρα ἐκ τῶν νεφῶν γίνεσθαι.

33 HIPPOL. Ref. I 14 (D. 565, W. 17) (1) Ξ. δὲ ὁ Κολοφώνιος Ὁρθομένους υἱός. οὗτος ἕως Κύρου διέμεινεν. οὗτος ἔφη πρῶτος ἀκαταληψίαν εἶναι πάντων εἰπὼν οὕτως· ‘εἰ γὰρ .. τέτυκται’ [B 34, 3. 4]. (2) λέγει δὲ ὅτι οὐδὲν γίνεται οὐδὲ φθείρεται οὐδὲ κινεῖται καὶ ὅτι ἐν τῷ πᾶν ἐστὶν ἕξω μεταβολῆς. φησὶ δὲ καὶ τὸν θεὸν εἶναι αἰδῖον καὶ ἕνα καὶ ὅμοιον πάντῃ καὶ πεπερασμένον καὶ σφαιροειδῆ καὶ πᾶσι τοῖς μορίοις αἰσθητικόν. (3) τὸν δὲ ἥλιον ἐκ μικρῶν πυριδίων ἀθροιζομένων γίνεσθαι καθ’ ἐκάστην ἡμέραν, τὴν δὲ γῆν ἄπειρον εἶναι καὶ μήτε ὑπ’ ἀέρος μήτε ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ περιέχεσθαι. καὶ ἀπείρους ἡλίους εἶναι καὶ σελήνας, τὰ δὲ πάντα εἶναι ἐκ γῆς. (4) οὗτος τὴν θάλασσαν ἀλμυρὰν ἔφη διὰ τὸ πολλὰ μίγματα συρρέειν ἐν αὐτῇ. ὁ δὲ Μητροδώρος [70 A 19] διὰ τὸ ἐν τῇ γῇ διηθεῖσθαι, τούτου χάριν γίνεσθαι ἀλμυράν. (5) ὁ δὲ Ξενοφάνης μίξιν τῆς γῆς πρὸς τὴν θάλασσαν γίνεσθαι δοκεῖ καὶ τῷ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ ὕγροῦ λύεσθαι, φάσκων τοιαύτας ἔχειν ἀποδείξεις, ὅτι ἐν μέσῃ γῇ καὶ ὅρεσιν εὐρίσκονται κόγχοι, καὶ ἐν Συρακούσαις δὲ ἐν ταῖς λατομίαις λέγει εὐρήσθαι τύπον ἰχθύος καὶ φωκῶν, ἐν δὲ Πάρῳ τύπον δάφνης ἐν τῷ Βάθει τοῦ λίθου, ἐν δὲ Μελίτῃ πλάκας συμπάντων τῶν θαλασσίων. (6) ταῦτα δὲ φησι γενέσθαι, ὅτε πάντα ἐπηλώθησαν πάλαι, τὸν δὲ τύπον ἐν τῷ πηλῷ ξηρανθῆναι. ἀναιρεῖσθαι δὲ τοὺς ἀνθρώπους πάντας, ὅταν ἡ γῆ κατενεχθεῖσιν εἰς τὴν θάλασσαν πηλὸς γένηται, εἴτα πάλιν ἄρχεσθαι τῆς γενέσεως, καὶ ταύτην πᾶσι τοῖς κόσμοις γίνεσθαι μεταβολήν.

34 CIC. Acad. II 118 [s. I 114, 18] unum esse omnia neque id esse mutabile et id esse deum neque natum umquam et sempiternum, conglobata figura. d. n. deor. I 11, 28 tum X. qui mente adiuncta omne praeterea quod esset infinitum deum voluit esse, de ipsa mente item reprehendetur ut ceteri, de infinitate autem vehementius, in qua nihil neque sentiens neque coniunctum potest esse.

[GALEN.] Hist. phil. 7 (Dox. 604, 17) ... Ξενοφάνην μὲν περὶ πάντων ἡπορηκότα, δογματίσαντα δὲ μόνον τὸ εἶναι πάντα ἓν καὶ τοῦτο ὑπάρχειν θεὸν πεπερασμένον, λογικόν, ἀμετάβλητον. TIMON fr. 59 [Sext. P. H. I 223] ἐν πολλοῖς γὰρ αὐτὸν ἐπαινέσας [τὸν Ξενοφάνην], ὡς καὶ τοὺς Σίλλους αὐτῷ ἀναθεῖναι, ἐποίησεν [Τίμων] αὐτὸν ὀδυρόμενον καὶ λέγοντα· ὡς καὶ ἐγὼν ὄφελον πυκινοῦ νόου ἀντιβολῆσαι ἀμφοτερόβλεπτος· δολίῃ δ' ὁδῷ ἐξαπατήθην πρεσβυγενῆς ἔτ' ἐὼν καὶ ἀμενθήριτος ἀπάσης σκεπτοσύνης· ὅππῃ γὰρ ἐμὸν νόον εἰρύσαιμι, εἰς ἓν ταῦτό τε πᾶν ἀνελύετο· πᾶν δ' ἐὼν αἰεὶ πάντῃ ἀνελκόμενον μίαν εἰς φύσιν ἴσταθ' ὁμοίην. TIMON fr. 60 [Sext. P. H. I 224. Diog. IX 18, I 113, 12] Ξενοφάνης θ' ὑπάτυφος, Ὀμηραπάτης ἐπικόπτης, ἕα, τὸν ἀπ' ἀνθρώπων θεὸν ἐπλάσας· ἴσον ἀπάντῃ <ἀτρεμῇ> ἀσκηθῇ νοερώτερον ἢ νόημα. wozu Sext. erkl. διὰ τοῦτο γοῦν καὶ 'ὑπάτυφον' αὐτὸν λέγει καὶ οὐ τέλειον ἄτυφον, δι' ὧν φησι· 'Ξενοφάνης ... νόημα'. 'ὑπάτυφον' μὲν γὰρ εἶπε τὸν κατὰ τι ἄτυφον, "Ὀμηραπάτης" [so] δὲ ἐπισκώπτην, ἐπεὶ τὴν παρ' Ὀμήρῳ ἀπάτην διέσυρεν· ἐδογματίζε δὲ ὁ Ξ. παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων προλήψεις ἓν εἶναι τὸ πᾶν, καὶ τὸν θεὸν συμφυῇ τοῖς πᾶσιν, εἶναι δὲ σφαιροειδῆ καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀμετάβλητον καὶ λογικόν. Sext. adv. math. VII 14 τῶν δὲ διμερῇ τὴν φιλοσοφίαν ὑποστησαμένων Ξ. μὲν ὁ Κ. τὸ φυσικὸν ἅμα καὶ λογικόν, ὡς φασί τινες, μετήρχετο.

³⁶ THEODORET. IV 5 aus Aëtios (D. 284 not.) Ξ. μὲν οὖν ὁ Ὀρθομένους ὁ Κολοφώνιος ὁ τῆς Ἑλεατικῆς αἰρέσεως ἡγησάμενος ἓν εἶναι τὸ πᾶν ἔφησε σφαιροειδὲς καὶ πεπερασμένον, οὐ γενητὸν ἀλλ' αἰδίων καὶ ἀάμπαν ἀκίνητον. πάλιν δὲ αὐτῶνδε τῶν λόγων ἐπιλαθόμενος ἐκ τῆς γῆς φῦναι ἅπαντα εἴρηκεν· αὐτοῦ γὰρ δὴ τόδε τὸ ἔπος ἐστὶν 'ἐκ γῆς ... τελευτᾷ' [B27]. STOB. Ecl. I 10, 12 Ξ. ἀρχὴν τῶν ὄντων πάντων εἶναι τὴν γῆν. γράφει γὰρ ἐν τῷ Περὶ φύσεως 'ἐκ ... τελευτᾷ'. OLYMPIOD. de arte sacr. 24 [Berthelot Collect. des Alchim. gr. I 2] p. 82, 21 τὴν μὲν γὰρ γῆν οὐδεὶς ἐδόξασεν εἶναι ἀρχήν, εἰ μὴ Ξ. ὁ Κολοφώνιος. GALEN. in Hippocr. d. nat. hom. XV 25 K. κακῶς δὲ καὶ τῶν ἐξηγητῶν ἔνιοι κατεψεύσαντο Ξενοφάνους ὥσπερ καὶ Σαβῖνος ὧδέ πως γράψας αὐτοῖς ὀνόμασιν· οὐτε γὰρ ἀάμπαν ἀέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον ὥσπερ Ἀναξιμένης οὐτε ὕδωρ ὡς Θαλῆς οὐτε γῆν ὡς ἓν τινι [B 33 ?] Ξενοφάνης· οὐδαμόθεν γὰρ εὐρίσκεται ὁ Ξ. ἀποφηνάμενος οὕτως ... καὶ Θεόφραστος δ' ἂν ἐν ταῖς τῶν Φυσικῶν δοξῶν ἐπιτομαῖς τὴν Ξενοφάνους δόξαν, εἶπερ οὕτως εἶχεν, ἐγεγράφει.

³⁷ ΑἸΤ. II 4, 11 (D. 332) Ξ. ἀγένητον καὶ αἰδίων καὶ ἀφθαρτον τὸν κόσμον. Vgl. II 1, 3 S. I 86, 16.

³⁸ —II 13, 14 (D. 343) Ξ. ἐκ νεφῶν μὲν πεπυρωμένων [sc. τοὺς ἀστέρας γίνεσθαι]· σβεννυμένους δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀναζωπυρεῖν νύκτωρ καθάπερ τοὺς ἄνθρακας· τὰς γὰρ ἀνατολάς καὶ τὰς δύσεις ἐξάψεις εἶναι καὶ σβέσεις.

³⁹ —II 18, 1 (D. 347) Ξ. τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων φαινομένους οἷον ἀστέρας, οὓς καὶ Διοσκούρους καλοῦσιν τινες, νεφέλια εἶναι κατὰ τὴν ποῖαν κίνησιν παραλάμποντα.

⁴⁰ —20, 3 (D. 348) Ξ. ἐκ νεφῶν πεπυρωμένων εἶναι τὸν ἥλιον. Θεόφραστος ἐν τοῖς Φυσικοῖς [fr. 16. D. 492] γέγραπεν ἐκ πυριδίων μὲν τῶν συναθροιζομένων ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως, συναθροιζόντων δὲ τὸν ἥλιον.

⁴¹ —II 24, 4 (D. 354) Ξ. κατὰ σβέσιν [sc. τὴν ἔκλειψιν, richtiger δύσιν, ἡλίου γίνεσθαι], ἕτερον δὲ πάλιν πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς γίνεσθαι. παριστόρηκε δὲ καὶ ἔκλειψιν ἡλίου ἐφ' ὅλον μῆνα καὶ πάλιν ἔκλειψιν ἐντελῆ, ὥστε τὴν ἡμέραν νύκτα φανῆναι.

^{41a} —II 24, 9 (D. 355) Ξ. πολλοὺς εἶναι ἡλίους καὶ σελήνας κατὰ κλίματα τῆς γῆς καὶ ἀποτομὰς καὶ ζώνας, κατὰ δέ τινα καιρὸν ἐκπίπτειν τὸν δίσκον εἰς τινα ἀποτομὴν τῆς γῆς οὐκ οἰκουμένην ὑφ' ἡμῶν καὶ οὕτως ὥσπερ κενεμβατοῦντα ἔκλειψιν ὑποφαίνειν· ὁ δ' αὐτὸς τὸν ἥλιον εἰς ἅπειρον μὲν προϊέναι, δοκεῖν δὲ κυκλεῖσθαι διὰ τὴν ἀπόστασιν.

- II 30, 8 (D. 362) Ξ. τὸν μὲν ἥλιον χρήσιμον εἶναι πρὸς τὴν τοῦ κόσμου καὶ τὴν τῶν ἐν αὐτῷ ζώων γένεσιν τε καὶ διοίκησιν, τὴν δὲ σελήνην παρέλκειν.
- 43 —II 25, 4 (D. 356) Ξ. νέφος εἶναι πεπιλημένον [sc. τὴν σελήνην]. II 28, 1 [D. 358] Ἀναξίμανδρος, Ξ., Βήρωσος ἴδιον αὐτὴν ἔχειν φῶς. II 29, 5 (D. 360) Ξ. καὶ τὴν μηνιαίαν ἀπόκρυψιν κατὰ σβέσιν [sc. γίνεσθαι].
- 44 —III 2, 11 (D. 367) Ξ. πάντα τὰ τοιαῦτα [sc. κομήτας, διαίττοντας, δοκίδας] νεφῶν πεπυρωμένων συστήματα ἢ κινήματα.
- 45 —III 3, 6 (D. 368) Ξ. ἀστραπὰς γίνεσθαι λαμπρυνομένων τῶν νεφῶν κατὰ τὴν κίνησιν.
- 46 —III 4, 4 (D. 371) Ξ. ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος ὡς ἀρκτικῆς αἰτίας τὰν τοῖς μεταρσίοις συμβαίνειν. ἀνελκομένου γὰρ ἐκ τῆς θαλάττης τοῦ ὑγροῦ τὸ γλυκὺ διὰ τὴν λεπτομέρειαν διακρινόμενον νέφη τε συνιστάνειν ὁμιχλούμενον καὶ καταστάζειν ὄμβρους ὑπὸ πιλήσεως καὶ διατμίζειν τὰ πνεύματα. γράφει γὰρ διαρρήδην ‘πηγὴ δ’... ὕδατος’ [B 30, 1].
- 47 ARISTOT. de caelo B 13. 294a 21 οἱ μὲν γὰρ διὰ ταῦτα ἄπειρον τὸ κάτω τῆς γῆς εἶναι φασιν, ἐπ’ ἄπειρον αὐτὴν ἐρριζῶσθαι λέγοντες ὥσπερ Ξ. ὁ Κολοφώνιος [B 28], ἵνα μὴ πράγματ’ ἔχωσι ζητοῦντες τὴν αἰτίαν. διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς οὕτως ἐπέπληξεν εἰπὼν ὡς ‘εἴπερ... ἰδόντων [31 B 39]; p. 522, 7 Heib. ἀγνοῶ δὲ ἐγὼ τοῖς Ξενοφάνους ἔπεισι τοῖς περὶ τούτου μὴ ἐντυχῶν, πότερον τὸ κάτω μέρος τῆς γῆς ἄπειρον εἶναι λέγων διὰ τοῦτο μένειν αὐτὴν φησιν ἢ τὸν ὑποκάτω τῆς γῆς τόπον καὶ αἰθέρα ἄπειρον καὶ διὰ τοῦτο ἐπ’ ἄπειρον καταφερομένην τὴν γῆν δοκεῖν ἡρεμεῖν. οὔτε γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης διεσάφησεν οὔτε τὰ Ἐμπεδοκλέους ἔπη διορίζει σαφῶς ‘γῆς’ γὰρ ‘βάθη’ λέγοιτο ἂν καὶ ἐκεῖνα εἰς ἃ κάτεισιν. ΑἸΤ. III 9, 4 (D. 376) Ξ. ἐκ τοῦ κατωτέρου μέρους εἰς ἄπειρον [μέρος] ἐρριζῶσθαι [scil. τὴν γῆν], ἐξ ἀέρος δὲ καὶ πυρὸς συμπαγῆναι. II 11, 1. 2 (D. 377) οἱ ἀπὸ Θάλεω τὴν γῆν μέσσην, Ξ. πρώτην· εἰς ἄπειρον γὰρ ἐρριζῶσθαι [vgl. B 28]. CIC. Acad. pr. II 39, 122 sed ecquid nos eodem modo rerum naturas persequere aperire dividere possumus, ut videamus, terra penitusne defixa sit et quasi radicibus suis haereat [d. i. Xenophanes] an media pendeat? 123 habitari ait Xenophanes in luna eamque esse terram multarum urbium et montium.
- 48 [ARIST.] Mirab. 38. 833a 15 τὸ δ’ ἐν τῇ Λιπάραι [scil. πῦρ] ποτὲ καὶ ἐκλιπεῖν Ξ. φησὶν ἐπ’ ἔτη ἐκκαίδεκα, τῷ δ’ ἐβδόμῳ ἐπανελθεῖν.
- 49 ARISTOCLES Περὶ φιλοσοφίας η [EUS. XIV 17, 1] οἴονται γὰρ δεῖν τὰς μὲν αἰσθήσεις καὶ τὰς φαντασίας καταβάλλειν, αὐτῷ δὲ μόνον τῷ λόγῳ πιστεύειν· τοιαῦτα γὰρ τινα πρότερον μὲν Ξ. καὶ Παρμενίδης καὶ Ζήνων καὶ Μέλισσος ἔλεγον, ὕστερον δ’ οἱ περὶ Στίλωνα καὶ τοὺς Μεγαρικούς. ὅθεν ἡξίουσιν οὗτοί γε τὸ ὄν εἶναι καὶ τὸ ἕτερον μὴ εἶναι μηδὲ γεννᾶσθαι τι μηδὲ φθεῖρεσθαι μηδὲ κινεῖσθαι τὸ παράπαν. ΑἸΤ. IV 9, 1 (D. 369) Πυθαγόρας, Ἐμπεδοκλῆς, Ξ. ... ψευδεῖς εἶναι τὰς αἰσθήσεις.
- 50 MACROB. S. Scip. I 14, 19 X. ex terra et aqua [sc. animam esse].
- 51 TERTULL. de anima c. 43 Anaxagoras cum Xenophane defetiscentiam [gr. κόπον τῆς σωματικῆς ἐνεργείας].
- 52 CIC. de divin. I 3, 5 philosophorum vero exquisita quaedam argumenta cur esset vera divinatione collecta sunt, e quibus, ut de antiquissimis loquar, Colophonius X., unus qui deos esse diceret, divinationem funditus sustulit; reliqui vero omnes praeter Epicurum balbutientem de natura deorum divinationem probaverunt. ΑἸΤ. V 1, 1 (D. 415) Ξ. καὶ Ἐπίκουρος ἀναιροῦσι τὴν μαντικὴν.